

Μ Ε Λ Ε Τ Η

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

Ἀνακοινωθεῖσα πρὸς τὴν ἐν Ἐπιπέδῳ
Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ γράμματων
ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀρχαιολόγου κ.

ΚΑΡΟΛΟΥ ΧΙΡΠΙΕΖ

Ἄν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν εἶνε κατὰ πάντα σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐκδομήθησαν τὰ μέγαλα τῆς Τίρουθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, πάντως ὁμως ἀποδέχονται, ὅτι ἡ χρονολογία τῶν κτιρίων τούτων εἶνε προγενεστέρα τῆς διαπλάσεως τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμία ἀναλογία, πράγματι, τυγχάνει αἰσθητῆ μεταξύ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν πρώτων καὶ τῆς μορφῆς τῆς δευτέρας. Τὸ μυκηναῖον οἰκοδόμημα, ὡς καὶ τὸ δωρικόν, φαίνονται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς δύο συστήματα τέχνης παντελῶς διάφορα πρὸς ἄλληλα, πλὴν μελέτη μᾶλλον σύντονος ἀποδείκνυσιν ἐναργῶς, ὅτι τὰ πράγματα οὐδαμῶς εἶνε τοιαῦτα.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀρκεῖ νὰ συναρμολογήσῃ τις τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀκροπόλεων τῆς Πελοποννήσου ἀνευρεθέντα συντρίμματα καὶ νὰ διατάξῃ ταῦτα καθ' ὀρισμένον τρόπον, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἀνασκαφῶν παρεχόμενα τεκμήρια, ὅπως ἀνακαλύψῃ μεταξύ τῆς ἀρχαίου ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀναλογίας τινὰς, αἵτινες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διελάθοντο. Οὕτω παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἀναλογίας αὐτῶν ἀγεται τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ὁ μυκηναῖος κίων ὡς καὶ ὁ δωρικός εἰσι συνθεθεμένοι ἐκ τῶν αὐτῶν μελῶν.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προτιθεμαὶ ν' ἀποδείξω, ὅτι ἐν τῇ μυκηναῖα ἀρχιτεκτονικῇ εὐρίσκεται ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τύπος τῶν σχηματισμῶν, οἵτινες βραδύτερον ἀπέβησαν χαρακτηριστικοὶ διὰ τὸ δωρικόν ἐπιστύλιον. Ἄλλ' ἐπιτραπήτω μοι νὰ προτάξω ἐνταῦθα προηγούμενος σκέψεις τινὰς.

Ὁ Βιτρούβιος φρονεῖ, ὅτι τὸ δωρικόν ἐπιστύλιον ἀποδίδει ἐν τοῖς ἐκ λίθου ἢ μαρμαροῦ οἰκοδομήμασι τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν τοῦ ξυλίνου ἐπιστυλίου τῶν πρώτων κτιρίων οὕτως, ὥστε ἕκαστον τρίγυρον ἀναπαριστᾷ τὸ ἄκρον μιᾶς δοκοῦ. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Βιτρούβιου ἐγένετο πιστευτὴ κατὰ γράμμα καὶ ἐν γένει ἠκολούθηθη. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἠσχυλῆθησαν περὶ τὴν παλινρθωσιν τοῦ ἰδεώδους κτιρίου, τοῦ πρώτου ναοῦ, οὗ ποιεῖται μνησίαν ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων. Πλὴν οὐδεμία τῶν γενομένων παλινρθώσεων ἔγεινε γενικῶς παραδεκτὴ, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ πάντοτε παρέστησαν πολλὰ καὶ ἀκαταγώνιστοι δυσκολίαι.

Μία τῶν δυσκολιῶν τούτων χρήζει τινῶν διασαφήσεων. Ὑποθεσίσθω, ὅτι πρόκειται νὰ στεγασθῇ ναὸς τις, ὁ ἀπλούστατος, συνιστάμενος μόνον ἐξ ἐνὸς σηκοῦ. Αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ταύτης τεθήσονται ἀναγκαιῶς κατὰ πλάτος τοῦ σηκοῦ. Ἄν τὰ ἄκρα αὐτῶν ἀφειθῶσιν ὀρατὰ, ταῦτα θὰ φανῶσι μόνον ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ κτιρίου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως.

Φαντασθῶμεν νῦν τὸν ναὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ κίωνων κατὰ τὴν περίπτερον διάταξιν. Τοῦ σηκοῦ μένοντος ἐστεγασμένου διὰ δοκῶν πλαγίων, οὐδὲν κωλύει, ὅπως αἱ δοκοὶ αἱ σχηματίζουσαι τὴν ὀροφήν ἐν τῷ προνάφῃ καὶ τῷ ὀπισθοδόμῳ τεθῶσι κατὰ μῆκος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀληθῆς τυγχάνει, ὅτι τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν καθίστανται ὀρατὰ καθ' ἑκατέραν τῶν προσόψεων, πλὴν οὐχὶ ὀλοτελῶς. Οὐδὲν ἄκρον τῶν δοκῶν ἀποβαίνει ὀρατὸν κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων πλευρῶν τῶν ναῶν.

Ἄν νῦν ἐξετάσωμεν τὸ ἐπιστύλιον τῶν ἀρχαιοτάτων δωρικῶν κτιρίων, ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸ τοῦ Σελινούντος, θέλομεν παρατηρήσει ἀξίας λόγου τινὰς λεπτομερείας προδιδούσας τὴν ἀπομίμησιν τῆς ξυλίνης κατασκευῆς, ἀλλὰ κεκτημένας χαρακτηριστῆρα ὁμως ἰδιάζοντα.

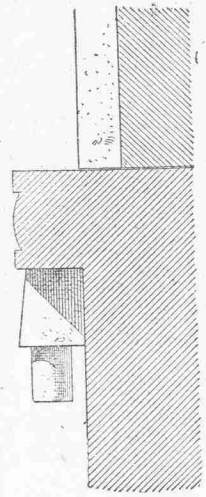
Καὶ πρῶτον κρίνομεν ἀξίας ἰδίας παρατηρήσεως τὰς σταγόνας τὰς ὑπὸ τὰς τρίγυρους κειμένας. Ταύτας ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ὑπολάβωμεν ὡς ἤλους. Ἄλλ' ὅμως οἱ ἤλοι οὗτοι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται εἰς οὐδεμίαν τῆς οἰκοδομικῆς ἀνάγκῃν ἀνταποκρινόμενοι. Ἄν δὲ προεκταθῶσιν ἐκ τῶν κάτω, ἀπολήγουσιν εἰς τὸ κενόν, ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχήματι Α.

Ἐν τινι τῶν τελευταίων προταθεισῶν παλινρθώσεων ἀποδίδεται αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς συγκρατήσεως τῶν σανίδων, αἵτινες κατὰ τὸν Βιτρούβιον ἐτίθεντο ἔμπροσθεν τῶν δοκῶν χάριν τῆς προσυλάξεως αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ τῶν μνημείων.

Ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως ἀπασαὶ αἱ τρίγυφοὶ κεῖνται ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς ναοῖς ὅπισθεν τῶν ἤλων. Ἐτέρα ἰδιοτροπία τοῦ δωρικοῦ ἐπιστυλίου εἶνε οὐδὲν ἥττον παράδοξος. Οἱ καλούμενοι μῦτλοι (mutules) λέγεται ὅτι εἶνε τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν τῆς στέγης, ἀλλ' αἱ οὕτως ὀνομαζόμεναι δοκίδες κέκτανται τὸ αὐτὸ πλάτος πρὸς τὰς τρίγυφους, ἥτοι πρὸς τὰς κυρίας δοκοὺς, τοῦθ' ὅπερ ἐν οὐδεμίᾳ ἐποχῇ καὶ ἐν οὐδενὶ μνημείῳ παρετηρήθη.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἐν λόγῳ μῦτλων φέρει δεκάεξ ἤλους οἵτινες οὐδαμῶς χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ξυλοτεκτονικῇ καὶ ὧν ὁ προορισμὸς τυγχάνει πάντῃ ἀνεξήγητος.

Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα, αἵτινα συντομίας ἕνεκα παραλείπομεν ἐνταῦθα, ἤθελον μείνει βεβαίως ἀκατάληπτα ἄνευ τῶν ἀνακα-

Α Κάτωφιν τῶν σταγόνων